פרשיות באגרות הראי"ה

קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון

מרחשוון תרע"ו – אדר תרפ"ה (1915–1925)

12 אגרות

הסיפור, האגרות לפי הסדר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

הסיפור בקצרה

"מחזיקי הדת" הייתה קהילה של מהגרים יראי שמיים ממזרח אירופה ברובע איסט אנד שבלונדון. היא נוסדה בשנת תרנ"א (1891), בעיקר כדי להיאבק על שמירת הכשרות בעיר, ומשנת תרנ"ח (1898) התפללה בבניין גדול בפינת הרחובות בריק ליין ופורנייה, שנודע בשם "בית הכנסת הגדול של ספיטלפילדס". רבה הראשון של הקהילה, הרב אברהם אבא ורנר, נפטר בשנת תרע"ב (1912).

בסתיו תרע"ו (1915), כשהרב קוק היה תקוע בשווייץ (ראו בפרשת בשווייץ בימי מלחמת העולם (תרע"ה-תרע"ו)) בגלל מלחמת העולם, הזמין אותו פרנס הקהילה, בנימין אריה לייב דייכובסקי, לכהן כרבה "במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב בחו"ל" (כרך ג', אגרת תשמד). הרב קוק הסכים, בתנאי שלא תהיה בכך שום מחלוקת. האגרות מספרות על הקושי הראשון, מחאתו של רב אחר בקהילה; על ראשית הימים בלונדון; ועל הקשר החם שנמשך גם שנים אחרי שהרב קוק שב לארץ ישראל.

האגרות לפי הסדר

כרך ג', אגרת תשמד: 1. לפרנס הקהילה, מר דייכובסקי, מסנט גאלן, בכ"ו במרחשוון תרע"ו: הרב קוק מסכים עקרונית לקבל את רבנות הקהילה בזמן עיכובו בחוץ לארץ, אבל מבקש תשובות לארבע שאלות: האם ההזמנה מוסכמת על כל חברי האגודה, בלי "שום שמץ של מחלוקת ח"ו, כי מעודי הנני בורח מזה"; מה העבודות שהקהילה דורשת מהרב; מה יחסו של הרב הראשי, הרב הרץ; ומה יחס הקהילה לרב ד"ר יונג.

"ואולי מאת ד' היתה זאת שיתגלגל איזה זכות על ידי הכהה להרמת קרן הדת והיהדות"

> הרב קוק שלח מברק שהוא מסכים. אבל אחרי המברק הגיעו אליו מלונדון מברק ומכתב מאת הרב מרדכי צבי שוורץ, שמחה נגד ההזמנה.

כרך ג', אגרת תשנ: 2. לפרנס ולוועד הקהילה, בכ"ד בכסלו: את זמן הנסיעה אי אפשר עדיין לקבוע, כי חסרות תעודות מהקונסולים, והרב קוק עסוק בהצלת בית החולים בירושלים. ועוד: הרב שוורץ כתב לו שהוא "מוחזק זה שלש שנים לרב בעדתם". אילו הגיע המכתב קודם, היה הרב קוק מעכב את הסכמתו. עכשיו הוא מבקש מהם לפייס את הרב שוורץ "באופן הראוי", ולא לגרוע "בגיני מחזקתו". עוד הוא מבקש כתב רבנות חתום, כמנהג ישראל, ואישור רשמי באנגלית, שיקל על הדרך.

"איני רוצה שתהיי' משום אדם, וק"ו לבן תורה, עלי שום קובלנא"

כרך ג', אגרת תשנא: 3. לרב ד"ר מאיר צבי יונג, רב "הפדריישן" בלונדון, בו' בחנוכה: הרב קוק מודה על ברכתו, ומבקש לדעת בבירור שני דברים: האם יש בהזמנה חשש של הסגת גבול, והאם יש בה מקום למחלוקת. בהמשך המכתב הוא מבקש עזרה לתלמוד התורה שבעדתו ביפו, שהגיע ממנו מברק על מצבו הקשה.

"שרצוני הוא שיפייסו את החתום הנ"ל, והמובן הוא אפילו אם אין לערעורו יסוד מן הדין"

כרך ג', אגרת תשנה: 4. לרב מרדכי צבי שוורץ, בי' בשבט תרע"ו: מכתב קצר ומלא שלום. הרב קוק שמח לשמוע שמנהלי הקהילה פייסו אותו.

"ונהניתי מבשורה טובה שפייסו אותו מנהלי קהל קודש מחז"ה כראוי לפי כבודו"

> באותו יום כתב הרב קוק גם לדייכובסקי, ביקש שימסור את המכתב לרב שוורץ, והודיע שהם עסוקים בהכנת התעודות לנסיעה (כרך ג', אגרת תשנו).

כרך ג', אגרת תשנח: 5. לד"ר מרדכי כהן מבזל, בי"ב בשבט: ד"ר כהן העתיק לו את תוכן מכתבו של הרב יונג. הרב קוק משיב שאינו נכנס לעניין ה"סמכויות": מה שקובע הוא הצדק והדין, "ולא התיאור שבע"ב מתארים". ואם יגיע ללונדון, "לא אפריע את דרכי השלו', ועוד אקוה לחזקם".

"ענין הרבנות הוא רק עפ"י התורה"

> כעבור עשרה ימים, בכ"ב בשבט תרע"ו (ינואר 1916), יצאו הרב קוק ובני ביתו משווייץ, והגיעו ללונדון (כרך ג', אגרת תתה).

כרך ג', אגרת תשסד: 6. לבנו הרצי"ה, בי"ז באדר שני תרע"ו: ימי הפורים עברו בשלום "בגלותנו החדשה". אבל הדירה שיועדה להם עדיין לא התפנתה. כמה שבועות גרו אצל מר חייקין, ואחר כך נשכרה להם דירה זמנית בצפון העיר, רחוק ממרכז עבודתו. מבקרים רבים באים אליו, והוא מתקשה למצוא שקט לעבודה הפנימית.

"לא אוכל להוציא אל הפועל שום דבר תיקון, לא בפנים עניני מחז"ה ולא בחוץ"

כרך ג', אגרת תתכט: 7. לד"ר זאב יעבץ, בערב שבועות תרע"ז: ידידיו דואגים לבריאותו, והרב קוק מודה שקשה לו לשמור עליה, בין היתר בגלל "ההשתעבדות לעבודות זעירות" של הגלות. הוא מבטיח לנוח ככל האפשר, ונותן ליעבץ ולחבריו רשות לסדר את עניין עבודתו בקהילה כפי שימצאו לנכון.

"ובדבר איזה סידור בהנהגתי ביחושי לקהלת מחז"ה, אשר ע"פ בקשתם באתי הלום"

> כעבור שבועיים, בכ' בסיון תרע"ז, דרש הרב קוק בבית הכנסת של "מחזיקי הדת", לפני קהל גדול, נגד אחדים מראשי הקהל היהודי באנגליה, שהודיעו באופן רשמי "להכחיד את השם האומי של ישראל" (כרך ג', אגרת תתלב). בקיץ תרע"ט (1919) עזב הרב קוק את לונדון, ובג' באלול תרע"ט שב לארץ ישראל וקבע את דירתו בירושלים.

כרך ד', אגרת תתקעח: 8. לר' שמעון ולר' יעקב, מבני הקהילה, בה' בתשרי תר"פ: "הגעגועים מוציאים אל הפועל את הזיקים הטמונים של האהבה המסותרת". הרב קוק קבע את דירתו בירושלים, ומבקש שיכתבו לו מכל הנעשה בקהילה.

"ומכל הנעשה בחוגי הקהל שלנו מעניני מחז"ה ומעניני הסתדרותנו"

בכ"ז בתשרי תר"פ, פחות מחודשיים אחרי השיבה לארץ, נפטרה בפתאומיות בתו הצעירה של הרב קוק, אסתר יעל. מלונדון הגיעו מכתבי ניחומים.

כרך ד', אגרת תתקפח: 9. לפרנס דייכובסקי, בו' בכסלו תר"פ: הרב קוק מודה על דברי הניחומים. "בעצם ימי שמחת לבבנו", כשזכו לשוב לארץ ונפגשו בחיבה מכל הסיעות, "נהפכה שמחתנו לתוגה בפתע פתאום". הוא שולח את ברכתו לכל הקהילה, ומבקש לעורר את פעולות "הסתדרות ירושלים".

"לכללות עדת קודש היקרה החרותה עמנו על לבבי לאהבת עולם"

כרך ד', אגרת אז: 10. לרב שאול הכהן, שוחט הקהילה, בכ"ג בטבת תר"פ: הרב קוק מודה גם לו על הניחומים. השוחט הסביר לו כמה פעמים שאינו יכול לשחוט כבשים בכשרות בלי לגזוז את הצמר ממקום השחיטה, והרב קוק בטוח שלא יכריחו אותו לנהוג אחרת, ושיניחו לו להחזיק במנהגו.

"ששום ת"ח ושום רב לא יכריח אותו לעשות בעניני השחיטה דבר שלא ע"פ הכרתו הפנימית"

כרך ד', אגרת אקצג: 11. לפרנס דייכובסקי, בי"ט במרחשוון תרפ"ד: דברי הלשנה שהפיצו כמה אנשים, ככל הנראה נגד הרב קוק, הדאיגו את הפרנס, והרב קוק מרגיע אותו: רוב נכבדי העם "יודעים להוקיר את דרך התום והיושר".

"כי דברי הדילטוריא אשר לצערנו מסבות שונות נכשלו בהם אנשים אחדים לא קלעו למטרתם"

כרך ד', אגרת אשיב: 12. לפרנס דייכובסקי, בכ"ד באדר תרפ"ה: הקהילה עדיין מחפשת רב, ופנתה לאחיו של הרב קוק, הרב דב בער קוק, אב בית הדין של יליסבטגרד, ככל הנראה כדי לכהן כרבה. הרב קוק מודיע שאחיו מסכים: כשיקבל את הרישיונות הדרושים לכניסה לאנגליה ואת כסף ההוצאות, ייסע ללונדון מוקדם ככל האפשר.

"וד' יצוה את הברכה לכונן את מעשי ידינו לרומם קרן הדת והיהדות"

מה קרה אחר כך

יומיים אחר כך כתב הרב קוק שוב, וקיווה שהעניין "יהי' מוצלח בע"ה לטובת עדת ד' היקרה מחז"ה בכל הפרטים" (כרך ד', אגרת אשיג). האגרות אינן מספרות מה עלה בעניין. באותה שנה, תרפ"ה (1925), עלה הרב דב בער קוק לארץ ישראל, ונתמנה לרבה הראשון של עפולה.

לפי תולדות הקהילה, החיפוש אחר רב במקומו של הרב קוק נמשך שנים רבות, ורק בשנת 1932 נתמנה לרב הקהילה הרב יחזקאל אברמסקי.

מה מלמדת הפרשה

לברוח ממחלוקת. התנאי הראשון של הרב קוק לקבלת הרבנות הוא שלא יהיה בה "שום שמץ של מחלוקת ח"ו, כי מעודי הנני בורח מזה" (כרך ג', אגרת תשמד).

לדאוג לכבודו של מי שעלול להיפגע. הרב קוק מבקש לפייס את הרב שוורץ "אפילו אם אין לערעורו יסוד מן הדין" (כרך ג', אגרת תשנא), כי אינו רוצה שתהיה עליו "שום קובלנא" (כרך ג', אגרת תשנ).

הצדק מכריע, לא התארים. "ענין הרבנות הוא רק עפ"י התורה" (כרך ג', אגרת תשנח).

אהבה שאינה נפסקת במרחק. "הגעגועים מוציאים אל הפועל את הזיקים הטמונים של האהבה המסותרת" (כרך ד', אגרת תתקעח).

נוסח האגרות – עם ביאור

12 האגרות שבפרשה, לפי הסדר, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות:
בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ב"ל דייכובסקי, פרנס 'מחזיקי הדת' בלונדון

הרב קוק מסכים עקרונית לקבל את רבנות הקהילה בזמן עיכובו בחוץ לארץ, ושואל: האם יש הסכמה מלאה בלי מחלוקת; מה תפקידי הרב; מה יחסו של הרב הרץ; ומה מעמדו של ד"ר יונג.

עיקרי הדברים

- הסכמה עקרונית לרבנות בלונדון.
- בלי מחלוקת.
- שאלות הבהרה.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1] כ"ו מ"ח[2] עתר"ו[3] ס"ג, לכבוד האדון היקר והנכבד מר ב"ל[4] דייחאווסקי נ"י[5] פרנס מחזיקי הדת בקי' לונדון. [מנהיג קהילת "מחזיקי הדת" במזרח לונדון, שהרב קוק כיהן כרבה בשנות מלחמת העולם הראשונה] שלום וברכה.

מכתבו הנכבד מיום ה' שבוע העבר הגיעני, והנני להשיב למעלתו את אשר עם לבבי ע"ד[6] הצעתו הנכבדה בדבר קבלת הרבנות של עדתם הקדושה במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב בחו"ל[7]. [הרב קוק לא יכול היה לחזור לארץ ישראל, שהיתה בשלטון העות'מאני האויב, עד סוף המלחמה]

והנה ביסוד הדבר הנני נותן בזה את הסכמתי למלאות את מבוקשם בעזה"י[8] אבל נכבד לי לדעת איזה פרטי דברים אשר אציעם פה לפני כבוד מעלתו, שאקוה שיטיב להודיעני דברים ברורים אודותם. א' אם ההזמנה הזאת וההסכמה בבחירתי הוא דבר מוסכם מכל חברי אגודתם, באופן שאין בזה שום שמץ של מחלוקת ח"ו[9], כי מעודי הנני בורח מזה, [ממחלוקת] ואקוה למי שהשלו'[10] שלו ב"ה[11] שיחנני תמיד להשמר מכל חשש מחלוקת ויברכנו בעתרת שלו'[12]. ב' יטיב נא כבודו לפרש לי באר היטב מה הנה העבודות שעדתם הנכבדה דורשת מהרב, למען אוכל לאמד אם הן הולמות לכחותי הרוחניים והחומריים בעה"י. ג' אולי יוכל כבוד מעלתו לברר לי את יחוסו של הרב ד"ר[13] הערץ [הרב יוסף צבי הרץ, הרב הראשי של האימפריה הבריטית] נ"י לרבנות עדתם בכלל ולהזמנתי בפרט. ד' במכתבו של כבודו לידידנו הרב ד"ר כהן מבזל [הרב ד"ר אשר מיכאל (ארתור) כהן, רבה של באזל] נ"י מזכיר כבודו בנוגע להרבנות את שם הד"ר[14] יונג [ככל הנראה הרב ד"ר מאיר צבי יונג, רב בלונדון] נ"י, אולי אפשר שיבאר לי כבודו מהו היחס של רבנות עדתם עם הרב הד"ר הנ"ל[15].

בתקותי שיואיל כבוד הדרתו בטובו למלא את בקשתי ולהשיב על שאלתי בבירור, הנני מקוה שיסודר הענין בכי טוב בעה"י, ואולי מאת ד' היתה זאת שיתגלגל איזה זכות על ידי [על פי "מגלגלין זכות על ידי זכאי" (שבת לב)] הכהה להרמת קרן הדת והיהדות, במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב על אדמת נכר, עד ירחם ד' על עולמו ועל עמו וירים נס שלו' בעולם, ונזכה לראות צמח ד' אשר יצמיח לטובה לרפואת מחץ כל דכאי רוח אשר דוכאו מתגרת הסער הגדול המתחולל בעולם, כי הוא ב"ה בעל מלחמות מצמיח ישועות בורא רפואות, והוא יראנו באור חדש אשר יאיר על ציון ועל מקראיה, על הר קדשו ועל כל יראיו

וחושבי שמו המצפים לישועתו בקרוב. כנפשו היקרה ונפש דו"ש[16] ושלו'[17] כל העדה הקדושה והנכבדה בכלל ברגשי כבוד וברכה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. ב"ל - ראשי תיבות של שם פרטי
5. נ"י - נרו יאיר
6. ע"ד - על דבר
7. בחו"ל - בחוץ לארץ
8. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
9. ח"ו - חס ושלום
10. שהשלו' - שהשלום
11. ב"ה - ברוך השם
12. שלו' - שלום
13. ד"ר - דוקטור
14. הד"ר - הדוקטור
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. דו"ש - דורש שלום
17. ושלו' - ושלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד כסלו תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ארי' לייב דייכובסקי וועד 'מחזיקי הדת', לונדון

אי אפשר לקבוע את מועד הנסיעה: חסרים מסמכים מהקונסולים, והרב קוק עסוק בהצלת בית החולים. אחרי ההבטחה הגיעו מברק ומכתב מהרב מרדכי צבי שוורץ, הטוען שרבנות הקהילה בידו שלוש שנים. הרב קוק מבקש לפייס אותו, כדי שלא תהיה 'יצעקת לגימה' ולא יגרעו מחזקתו. הרב קוק מבקש כתב רבנות חתום, ואישור רשמי באנגלית לצורך הדרך.

עיקרי הדברים

- עיכובי נסיעה.
- מחאת הרב שוורץ.
- פיוס - בלי הסגת גבול.
- כתב רבנות.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ד כסלו עתר"ו[2] ס"ג. [כ"ד בכסלו תרע"ו (1915), סנקט גאלן שבשווייץ]

שלו'[3] וברכה לכבוד האדון הנכבד מו"ה[4] ארי' לייב דייכובסקי [פרנס קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון; ראו (כרך ג', אגרת תשמד)] נ"י[5], פרנס עדת מחזיקי הדת בלונדון יצ"ו[6], וכל האדונים הנכבדים חברי הועד, וכל העדה הקדושה כולה, יפרוס ד' עליהם סוכת שלומו [מתפילת ערבית] וישים להם ברכה ממרומו בכט"ס[7].

אחדשה"ט[8] באה"ר[9].

הגיע לידי מכתבו היקר, ואשמח בשמחת ישרים [על פי משלי כט, ו] ויה"ר[10] שיתקיים בנו יראיך יראוני וישמחו. [תהלים קיט, עד] והנה כעת איני יכול עדיין לקבוע זמן מצומצם לנסיעתנו בעה"י, מפני איזה עכובים. האי', שעדיין אין לנו אותם הדוקומנטים הנדרשים [המסמכים (הדרכונים)] ביחוד כעת למסע ממדינה למדינה, והנני צריך לפנות בזה אל הקונסולים שבברן, הרוסי והצרפתי, [הרב קוק היה נתין רוסי, והדרך לאנגליה עברה דרך צרפת] ולחכות על תשובתם. והשנית, שהנני עסוק פה במצות פקוח נפשות במקום בית חמדתנו תובב"א[11], שהגיעה לידי טלגרמה מועד ביה"ח[12] הכללי שמה [ככל הנראה בית החולים "ביקור חולים" בירושלים; ראו (כרך ג', אגרת תשמט)] ומגדולי העדה, שאם לא יושט להם עזר במהירות טלגרפית יסגר הבית ח"ו[13], ואני יודע את האסון הגדול שיוכל ח"ו לבא עי"ז[14] להמון החולים הנדכאים, שחייהם תלויים בו.

ע"כ[15] יצאתי בקול-קורא בעתון ישראלי היו"ל[16] בצוריך בשפ"א, [בשפה הגרמנית] וב"ה[17] שהדברים עושים קצת פירות, ואני מוכרח לחכות עוד עד שיתקבץ הסכום ויצא השלוח המהיר לפעלו, וכפי הנראה יעברו ע"ז[18] עוד בערך שבועים ויותר. יזכנו השי"ת[19] לברך על המוגמר בכי טוב, ולהתראות בשמחה וחבת הקודש כראוי ליראי ד' וחושבי שמו.

והנה לא אמנע מלהודיע צערי לכבוד מעלתם, שאחרי שילוח הטלגרמה של ההסכמה קבלתי מכתב מידידנו הרה"ג[20] ד"ר[21] כהן מבזל [הרב ד"ר אשר מיכאל (ארתור) כהן, רבה של באזל] נ"י, ולוטה בתוכו טלגרמה מלונדון חתומה בשם "רבי שווארץ", שבה מזהירני שלא אקבל את המשרה, ואח"כ[22] בעוד איזה ימים בא מכתב כתוב אלי ונשתוממתי לראות פירמה "מרדכי צבי שווארץ" רב בקהל "מחזיקי הדת ובקה"י[23] באי"ו[24] בלונדון הבירה [ובקהילות ישראל באיסט אנד (East End) שבלונדון] יצ"ו", והמכתב כתוב אשכנזית בהתנצלות שבעברית יתעכב בצנזורה, בנימוס הראוי אבל תכנו הוא שכותבו הוא מוחזק זה שלש שנים לרב בעדתם בהסכמת העדה כולה והסכמת הקומיסיוון והפרנס, [הוועד (commission) והפרנס] ועובד הוא את כל עבודת הרבנות מני אז, וגם מקבל הוא פרס מהעדה, ועוד כמה פרטים ע"ד[25] חזקת הרבנות שלו.

והנה מובן הדבר כי אלמלי באו לידי הטלגרמה וביחוד המכתב לפני הבטחתי הייתי מעכב את ההבטחה עד שיפתרו לי מעלתם את השאלה הגדולה הזאת, איך יתכן להיות עכ"פ[26] מצב של כבוד ושל שלו' כאשר יש אדם אחד שהוחזק בעבודת הרבנות וטוען כולו שלי.

אבל כאשר כבר פציתי את פי להבטיח מצד אחד, ומצד השני נאמנים עלי מאד הימנותי' דכבוד מעלתו, וביחוד מעלת הרבנים הג'[27] הנכבדים ד"ר יונג וד"ר[28] שיינפלד [הרב ד"ר מאיר צבי יונג, רב "הפדריישן" בלונדון, והרב ד"ר אביגדור שנפלד, רב קהילת "עדת ישראל" בלונדון] נ"י, שהקדימוני בברכותיהם הטלגרפיות, להחזיק עי"ז שבודאי אמת נכון הדבר שאין כאן חלילה שום מחלוקת ולא שום שמץ הסגת גבול חלילה. אבל בכ"ז[29] נשאר לי הענין של המכתב חדה סתומה, שאבקש מכבוד מעלתם שיואילו לפתור אותה על בוריה. וביחוד אם הוחזק באיזה דבר בכבוד או בפרנסה מעניני הרבנות בלא תנאי מפורש שהוא רק לשעה עד שיבא רב שיקבלוהו כנהוג, לא יגרעו בגיני מחזקתו שום דבר, ובכל אופן שהוא איני רוצה שתהי'[30] משום אדם, וק"ו[31] לבן תורה, עלי שום קובלנא, וק"ו צעקת לגימה [על פי בבא מציעא קט: "קשה צעקת לגימה" – תרעומת של מי שנפגע בפרנסתו] ח"ו.

ע"כ בקשתי ערוכה בזה לפני מעלתם, שיראו לפייס את החתום על המכתב, הרב רמ"צ[32] שווארץ הנ"ל[33], באופן הראוי כדי שלא יהי'[34] לו עלי חלילה שום מקום של תרעומת וקובלנא כל דהוא. ובמדת טובם וישרם אבטח בעה"י, שימלאו בקשתי באופן היותר רצוי. ויהי'[35] נועם ד' עלינו ויחזק את ידינו בעבודת הקודש, ויהי' הימים, אשר יהי' רצון השי"ת שאשב בעדתם, עד אשר יחננו בחסדו לעלות אל הקודש ברב רחמיו, ימים של שקט ושלוה, של שלו' וברכה ועבודה פוריה לחזק ולאמץ, לגדל ולרומם קרן התורה והמצוה, ויה"ר שיתקדש שמו הגדול ב"ה[36] על ידינו "כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל עמו בית ישראל". [מתפילת "יהי רצון" שלפני קריאת התורה]

אף זאת תכון עתירתי מכבוד מעלתם, שלא לשנות ממנהג ישראל תורה, לשלח לפני צאתי מפה אלי כתב רבנות, ע"פ[37] החוזה אשר דברנו במכתבינו, חתום ממע"כ[38] ומיתר חברי הועד, ומה טוב הי'[39] אם יבאו בו על החתום הרבנים היותר עקריים בעיר. אמנם זה אניח לפי שקול דעתם הטהורה, המלאה לה יראת ד' ותומת ישרים. למעלת הרה"כ[40] ד"ר הירץ [הרב הכולל – הרב הראשי של בריטניה, הרב יוסף צבי הרץ] נ"י הייתי חפץ שיודיעו מבאי וקבלתי את הרבנות, באופן היותר מכובד והיותר רשמי שאפשר להם.

בבטחוני בטוב לבבם, שיואילו למלא את כל אשר שאלתי מאתם בעה"י, הנני חותם בכל חותמי ברכות באהבה נאמנה כנפשם היקרה ונפש עבד לעם ד' המוכן לשרתם בקודש בחסדי השי"ת, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. אוהבי פה אומרים, שבשביל מצב הזמן ראוי שישלחו לידי כתוב בשפה האנגלית, באיזה אשור רשמי של איזה פקידות, על החתימות, שהנני מוזמן ממעלתם לבא לשרת ברבנות של עדתם. אקוה שגם ענין זה ימלאו בטובם, כדי שתהי' הדרך שנלך עלי'[41] אני וביתי יותר בטוחה מכל מפריע, בעה"י,

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. מו"ה - מורנו הרב
5. נ"י - נרו יאיר
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. בכט"ס - בכל טוב סלה
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. ויה"ר - ויהי רצון
11. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
12. ביה"ח - בית החולים
13. ח"ו - חס ושלום
14. ע"ז - על ידי זה
15. ע"כ - על כן
16. היו"ל - היוצא לאור
17. וב"ה - וברוך השם
18. ע"ז - על זה
19. השי"ת - השם יתברך
20. הרה"ג - הרב הגאון
21. ד"ר - דוקטור
22. ואח"כ - ואחר כך
23. ובקה"י - ובקהילת י... - שם מקום
24. בא"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
25. ע"ד - על דבר
26. עכ"פ - על כל פנים
27. הג' - הגאון
28. וד"ר - ודוקטור
29. בכ"ז - בכל זאת
30. שתהי' - שתהיה
31. וק"ו - וקל וחומר
32. רמ"צ - רבי משה צבי? / רבי מאיר צבי - שם אדם
33. הנ"ל - הנזכר לעיל

34. יהי' - יהיה
35. ויהי' - ויהיה
36. ב"ה - ברוך השם
37. ע"פ - על פי
38. ממע"כ - ממעלת כבודו
39. הי' - היה
40. הרה"כ - הרב שם שמתחיל באות כ (כגון כתריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
41. עלי' - עליה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' חנוכה תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב מאיר צבי יונג, לונדון

תודה על ברכתו. הרב קוק מבקש לברר בעניין מחאת הרב שוורץ: האם יש חשש הסגת גבול, והאם יש מחלוקת. עוד: הגיע מברק על מצב 'שערי תורה' ביפו, והרב קוק מבקש לעזור, וגם מהרב שיינפלד ומ'אגודת מגיני ארץ'.

עיקרי הדברים

- בירור על הרב שוורץ.
- 'שערי תורה' בסכנה.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ו' חנוכה עתר"ו[2], ס"ג. [כ"ט כסלו תרע"ו (1915), בסנקט גאלן שבשווייץ, שבה שהה הרב קוק מפרוץ מלחמת העולם הראשונה]

הנה ברך לקחתי [במדבר כג, כ] ואשיב באהבה רבה שלו'[3] שלו' בכפילא להדרת כבוד הרב המאוה"ג[4], הנודע למשגב לתורה ולתעודה, מוהר"מ[5] צבי ד"ר[6] יונג [הרב ד"ר מאיר צבי יונג, רבה של "הפדרציה של בתי הכנסת בלונדון] שליט"א[7], שלו' רב להדרת כת"ר[8] ולכל הנלוים אליו ולקהילות הקודש ליראי ד' וחושבי שמו המסתופפים על דגלו דגל הקודש. אחדשה"ט[9] באה"ר[10].

על ברכתו הכפולה בדילוג-רב אהבה ובכתיבה נעימה אשר הגיעתני הנני משיב לרו"מ[11] כתר"ה[12] תודה כפולה ממעמקי לבבי. יתן השי"ת[13] ויהי'[14] הזמן אשר רצון השי"ת יהי'[15] לשבתי בעדת קודש מחז"ה[16], [קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שהזמינה את הרב קוק לכהן כרבה בשנות המלחמה; הרב קוק הגיע ללונדון באייר תרע"ו] [קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון] עד אשר יפליא ד' חסדו ויפתחו שערים ויעלנו אל ארץ חמדתנו, מקום משוש לבבנו, אשר בה כל מעיני, להצלחה ולברכה לרוממות קרן התורה, היראה והדעת את ד' בשכל טוב ואמונת אומן, לחזק ידים ולטהורי לבב אומץ להוסיף, למצות ד' ולמעשים טובים, למרבה השלו'[17] וכל טוב לישראל ולכל המיחלים לחסדי אדון כל המעשים ב"ה[18].

על ידידותנו הכמוסה, שהיא מתחילה בעזה"י[19] להגלות מתוך מסתורי', ע"י[20] עלילות המסיבות ממכין מצעדי גבר [על פי תהלים לז, כג ומשלי כ, כד] ב"ה, אשען לבקש מכבוד הדרתו להודיעני פשר דבר של החדה הנעלמה אצלי מענין טלגרמה ומכתב שקבלתי מחתום אחד בתאר "מרדכי צבי שוואַרץ, רב למחזיקי הדת ולקה"י[21] באי"ו[22] בלונדון [הרב מרדכי צבי שוורץ, רב בלונדון, שטען שהוא רבה הרשמי של "מחזיקי הדת"; לימים נעשה מידידי הרב קוק ומזכיר "דגל ירושלים" בלונדון; ראו (כרך ג', אגרת תשצג)] יצ"ו", ותכנם הוא מחאה נגד התקבלותי, מפני שלדבריו הוא הרב הרשמי של הקהילה הנ"ל[23] זה שלש שנים.

ואם כי אחרי ההערה שכתבתי להנכבד מר דייכובסקי, [ר' בנימין אריה לייב דייכובסקי, פרנס קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון] שכל קבלתי את המשרה הארעית היא דוקא אם אין בה שמץ מחלוקת וק"ו[24] חשש הס"ג [הסגת גבול –

כניסה למשרה של רב אחר] ח"ו[25], וביחוד ברכותיו דמר שיחי'[26] וברכת כבוד ידידנו הרה"ג[27] ד"ר שיינפלד [הרב ד"ר אביגדור שנפלד, רב קהילת "עדת ישראל" בלונדון] נ"י[28], אין לי מקום לחוש על אמתת התיאור הנ"ל. אבל מ"מ[29] הדבר אצלי חדה סתומה, ואבקש בזה מטוב כת"ר להודיעני ברור שתי נקודות עקריות: א', האין בזה ח"ו שום חשש הסגת גבול, לפי ידיעתו הברורה בפנימיות הענין, ב' אם אין כאן מקום לפרודי דעות ולחששת מחלוקת ח"ו. והנה לה' דייכובסקי ולחברי הועד ולעדה בכללה כתבתי, שרצוני הוא שיפייסו את החתום הנ"ל, והמובן הוא אפילו אם אין לערעורו יסוד מן הדין.

אמנם דברים כאלה צריכים פלס ומשקל קודש פנימי בידיעת טיב המצב. יודיעני נא כתר"ה בטובו את כל הנדרש לדעת בזה, ותודתי העמוקה נתונה לו למפרע והשי"ת[30] ישלם לו ע"פ[31] פעלו בכט"ס[32].

מדי דברי לא אוכל להמנע מהודיע צערי ע"ד[33] המצב הנורא של מקום חמדת לבבנו בכלל. זה איזה שבועות הגיעני תלגרם מבהיל ממצב ביה"ח[34] הכללי של עה"ק[35] ירושת"ו[36], ויצאתי פה בקול קורא לעזרה, וב"ה[37] שאיזה עזר מעט יצא מזה, אף שאין הקומץ משביע ["אין הקומץ משביע את הארי" (ברכות ג)] כו'[38], וכעת הפתיע עוד תלגרם ממצב בית הת"ת[39] בית התבשיל ובית המלאכה אשר בעדת הקודש שלי שמה, [מוסדות "שערי תורה" ביפו, שבראשם עמד הרב קוק: תלמוד התורה, בית התבשיל לעניים ובית המלאכה] ועוד ידי עסוקות במפעל הראשון. יוכל כתר"ה לשער כמה קשה הדבר לפעול בתכיפות, אבל מעבר מזה איום ונורא הוא המצב, ד' ירחם. הנני מעורר בזה את לב כת"ר הנדיב, אולי יוכל בחוג פעולתו הרחבה לעשות להצלת חיי למודי ד' האמונים על התורה והיראה בחבל נחלתנו סלה. אקוה שלא ימנע טובו, והנני בזה חותם בברכה ותודה למר כתר"ה ולמעלת כבוד ידידנו הרב הגי'[40] המפואר להלל מוהר"א[41] ד"ר שיינפלד שי'[42], שהואיל לכבדני גם הוא בברכתו הטלגרפית. יחננו השי"ת לראות רב נחת, אושר וברכה, בעבודת הקודש איש על דגלו, ובכל ענין אשר הכינוס לצדיקים יצא לפעלו. יהי נועם ד' עלינו לכונן את מעשי ידינו למען שמו הגדול ב"ה, כנה"ר[43] ונפש דוש"ת[44] מצפה לתשועת ד', מוקירו ומכבדו ביקרת ערכו הנעלה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ב"ה. מפני שאיני יודע את האדריסה המיוחדה של ידידנו הרב הגי' מוהר"א שיינפלד נ"י איחד הדבור גם אל כבוד הדרתו בזה להעיר את רוחו הטהור לקום ג"כ[45] לעזרת ד' בגבורים להצלת המוסד הקדוש דתשב"ר[46] במכון הקודש הנ"ל, ויקח נא אמרים עם מעלת האדון המרומם מר מיכאל לוי שי', גזבר ראשי דאגודת מגיני ארץ, ["מגיני ארץ" – אגודה בלונדון לתמיכה במוסדות התורה בארץ ישראל] ולטכס עצה איך להחיש עזר בצרתה להם, ד' ירחמם. אקוה שאמרי יהיו לרצון וישאו פרי תנובה לאמץ קול יעקב [על פי בראשית כז, כב] בנחלת ד' גאון יעקב [תהלים מז, ה] ויתברכו בכ"ט[47] מציון ומקודש.

ידי"ע הנ"ל

1. בעה"י – בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו – השנה תרע"ו (1915/1916) – בצירוף אותיות
3. שלו' – שלום
4. המאוה"ג – המאור הגדול

5. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. ד"ר - דוקטור
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. לרו"מ - לרום מעלתו
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. השי"ת - השם יתברך
14. ויהי' - ויהיה
15. יהי' - יהיה
16. מחז"ה - מחזיקי הדת
17. השלו' - השלום
18. ב"ה - ברוך השם
19. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
20. ע"י - על ידי
21. ולקה"י - ולקהילת י... - שם מקום
22. בא"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
23. הנ"ל - הנזכר לעיל
24. וק"ו - וקל וחומר
25. ח"ו - חס ושלום
26. שיחי' - שיחיו
27. הרה"ג - הרב הגאון
28. נ"י - נרו יאיר
29. מ"מ - מכל מקום
30. והשי"ת - והשם יתברך
31. ע"פ - על פי
32. בכט"ס - בכל טוב סלה
33. ע"ד - על דבר
34. ביה"ח - בית החולים
35. עה"ק - עיר הקודש
36. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
37. וב"ה - וברוך השם
38. כו' - וכולי (וכן הלאה)
39. הת"ת - התלמוד תורה
40. הג' - הגאון
41. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
42. שי' - שיחיה
43. כנה"ר - כנפשו הרמה
44. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
45. ג"כ - גם כן
46. דתשב"ר - דתינוקות של בית רבן
47. בכ"ט - בכל טוב

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב מרדכי צבי שוורץ, לונדון

הרב קוק נהנה לשמוע שמנהלי 'מחזיקי הדת' פייסו אותו כראוי.

עיקרי הדברים

- שמחה על הפיוס.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1] י' שבט עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה לכ'[4] הרה"ג[5] היקר כו'[6] מו"ה[7] מרדכי צבי שווארץ נ"י[8] רב דקה"י[9] באי"ו[10] בלונדון יצ"ו[11].

אחדשה"ט[12].

יקרת מכתבו מיום א' בא העבר הגיעני, ונהניתי מבשורה טובה שפייסו אותו מנהלי קהל קודש מחז"ה[13] [ראו (כרך ג', אגרת תשנ)] כראוי לפי כבודו שליט"א[14].

יפרוש השי"ת[15] את סוכת שלומו וכל טובו ונועמו על צאן ידו ועמו ונזכה לשמוח בשמחת ישרים כל יראי ד' וחושבי שמו הנושאים באהבה את דגל תורתו ויראתו. והי'[16] זה שלו' וברכת ד' כנה"י[17] ונפש ידידו דוש"ת[18] באהבה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. הרה"ג - הרב הגאון
6. כו' - וכולי (וכן הלאה)
7. מו"ה - מורנו הרב
8. נ"י - נרו יאיר
9. דקה"י - דקהילת י... - שם מקום
10. באי"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. מחז"ה - מחזיקי הדת
14. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
15. השי"ת - השם יתברך
16. והי' - והיה
17. כנה"י - כנפשו היקרה
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ד"ר מרדכי כהן (בזל)

הרב קוק אינו נכנס לעניין של 'סמכויות'; הרבנות היא לפי התורה, והצדק מכריע ולא התארים. הרב קוק לא יפריע לשלום בלונדון. הרב קוק מכיר את פרופ' מיטוואך ואת פאול נתן, שביקרו בביתו ביפו.

עיקרי הדברים

- רבנות לפי התורה.
- שמירת השלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"ב שבט תרע"ו[2], ס"ג.

למע"כ[3] הבן היקר הרה"ח[4] מוהר"מ[5] כהן נ"י[6].

תודה רבה על העתקת תוכן המכתב של מר יונג נ"י. והנה אנכי איני נכנס בעסק של אויטאריטעטים, [סמכויות (גרמנית)] ענין הרבנות הוא רק עפ"י[7] התורה, ועם מי שדעת תוה"ק[8] תהי'[9] מסכמת עמו לזה צריך לחזק, ואם בפרט אחד יהי'[10] הצדק עם אחד, ובפרט השני עם אחר, הרי הצדק והדין הם המכריעים ולא התיאור שבע"ב[11] מתארים. וכמובן שעם זה ישנם ענינים של ממון, שבזה מתחברת אגודת מחז"ה[12] בפרטים עם הפעדעריישאן ["הפדרציה של בתי הכנסת" בלונדון] ובפרטים עם הקהילה הכללית. אקוה בעה"י[13] שאם מד' יצא הדבר שאהי'[14] שם במשך זמן אי"ה[15] לא אפריע את דרכי השלו'[16], ועוד אקוה לחזקם בע"ה[17]. יטיב נא כבודו להודיעני את אדרעסתו של הפרופ' מיטוואך [פרופ' אויגן מיטווך, מזרחן יהודי בגרמניה] נ"י, כי גם אנכי מכיר אותו ואת פאול נתן, [פאול נתן, ממנהיגי חברת "עזרה" של יהודי גרמניה] שהיו שניהם אצלי בביתי, גם שלמתי להם בקור בהוטעל שלהם בהיותם ביפו ת"ו[18], ומ"מ[19] אם ירצה גם כמ"ע[20] לכתוב בטוב לבבו מה טוב, ואודהו ע"ז[21].

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[22], כנה"ר[23] ונפש ידידם עז המצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. למע"כ - למעלת כבוד
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. נ"י - נרו יאיר
7. עפ"י - על פי
8. תוה"ק - תורתנו הקדושה
9. תהי' - תהיה
10. יהי' - יהיה

11. שבע"ב - שבעלי הבתים (או: שבעמוד ב - לפי ההקשר)
12. מחז"ה - מחזיקי הדת
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. שאהי' - שאהיה
15. אי"ה - אם ירצה השם
16. השלו' - השלום
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ת"ו - תבנה ותכונן
19. ומ"מ - ומכל מקום
20. כמ"ע - כמצות עשה
21. ע"ז - על זה
22. באה"ר - באהבה רבה
23. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז אדר שני תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

פורים עבר בשלום. הדירה עוד לא פנויה, ודירה זמנית בצפון העיר רחוקה ממרכז עבודתו. 'הסבל הגדול של החברתיות הכרכית' מונע ממנו 'התנערות פנימית', וקשה לו למצוא את 'גרעיני האמת' בתוך 'השבלונה השוטפת'. הרב קוק צריך להתחיל מחדש בין מבקר למבקר 'להפנות רוחי למזרח'.

עיקרי הדברים

- עיכוב הדירה.
- קושי החברה הכרכית.
- הכמיהה לחירות נשמתית.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], י"ז אד"ש[2] עתר"ו[3].

בני יקירי שליט"א[4], עברו ב"ה[5] ימי הפורים בגלותנו החדשה לשלו'[6]. [בלונדון, שאליה עבר הרב קוק משווייץ כדי לכהן ברבנות קהילת "מחזיקי הדת"] ת"ל[7] כי רבים ושלמים הם הנוהרים והמקושרים בקישור פנימי מאהבת תורה ודעת יראת ד'. יחננו השי"ת[8] לתן לי רוח טהרה ועזוז לעבוד עבודת קודש, עבודת פנים ועבודת חוץ.

עד כה עדיין לא מצאנו מרגע מקומי, כי הדירה המיועדה לנו לא נתפנתה משכניה עדנה, והוכרחנו לשבת כמה שבועות אצל ה' חייקין [ככל הנראה הרב משה אביגדור חייקין, רב בלונדון] נ"י[9], ואח"כ[10] כאשר אמרתי להם שבשום אופן לא אוכל לסבול שבתי אצל יחיד, כי רק מקום לינה הי'[11] לנו באכסניא באחד ההוטלים, שכרו דירה בצפון העיר, ארעית. האויר הוא אמנם פה יותר טוב מבמזרח, [מבמזרח לונדון, שבו ישבו רוב המהגרים היהודים וקהילת "מחזיקי הדת"] אבל אין זה מרכז עבודתי כלל, ומתוך כך לא אוכל להוציא אל הפועל שום דבר תיקון, לא בפנים עניני מחז"ה[12] ולא בחוץ, אע"פ[13] שהש"ר[14] והב"ד[15] מזה ורבנים חשובים אחרים מזה כולם חפצים בשיתוף פעלים מצדי, לא אמצא הכשרה מעשית מצד מניעת הדירה הקבועה לגירותנו פה, ובודאי הכל הוא לטב מן שמיא.

מובן שבראשית הזמן היתה הטרדא גדולה מאד מהמון מבקרים, וגם כעת לא הונח לי, ועוד ישנם רבים מחכים למועד אשר נכנס להדירה המיוחדה בע"ה[16]. קשה לי להתישב ולבא עם הספר אליך בני בדברי אמת כאשר עם לבבי. הסבל הגדול של החברתיות הכרכית מונע אותי הרבה מההתנערות הפנימית, ונפשי שוקקה וצמאה לתנועותיה העצמיות, וזרמי הטרדה סוחבים אותה להתעסק בהמון שיחות, פלפולים, דרושים ורעיונות מוגבלים, מטוכססים באופיים מלוחצים, כמו שהבריות התמימות והמחקות את התום מורגלות בהם, ובקושי גדול הנני משוטט למצא את גרעיני האמת ואת פניני העשר הנמצאים בתוך השבלונה השוטפת הזאת, אבל טרם שנגמר איזה ציץ לבי להגמל, והנה זרם חדש של מבקרים, מעוררים רעיונות ומחשבות עוד הפעם מסחיפת ההרגלים וחולשותיהם, הנה בא, ואני צריך

להתחיל בעבודה פנימית מחדש בין פרק לפרק, להפנות רוחי למזרח, למקום עיני ולבי שם, ולחשוף מעינות ממקורי החירות הנשמתית, אשר נפשי להם עורגת, ולישועתך ד' קויתי, [בראשית מט, יח] ואני איחל תמיד, להוסיף על תהלתך. [על פי תהלים עא, יד]

דרש נא יקירי, בשלו'[17] חביבנו הרה"ג[18] הד"ר[19] בעה"ב[20] שליט"א והרב ד"ר[21] לב שליט"א וכא"ל[22], והנני חותם בברכה בצפיית ישועה וכט"ס[23], אביך מצפה אשרך,

אברהם יצחק הכהן קוק

דר"ש[24] באה"ר[25] למאהבינו הרב הנכבד מו"ה[26] נפתלי ה"ש[27] שטרנבוך שליט"א, וביתו וכא"ל ותודה רבה, ולכ' חתנו יקירי הרה"ג[28] מוהרא"ב[29] שליט"א, ולאגודת הקודש שוקדי החכמה האמונים לד' ועמו רב שלו'[30].

הנ"ל

נ. ב.

כתוב נא, בני, מכל הפרטים אשר עמך, מעבודותיך בקודש ובחול ומכל אשר תשער שיעניננו. חזק ואמץ ויהי ד' עמך ופועל ידיך ירצה, ונזכה לשמח ברב נחת מאשרך בכט"ס[31].

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. אד"ש - אדר שני
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ב"ה - ברוך השם
6. לשלו' - לשלום
7. ת"ל - תודה לא-ל
8. השי"ת - השם יתברך
9. נ"י - נרו יאיר
10. ואח"כ - ואחר כך
11. הי' - היה
12. מחז"ה - מחזיקי הדת
13. אע"פ - אף על פי
14. שהש"ר - שיר השירים רבה
15. והב"ד - והבית דין
16. בע"ה - בעזרת השם
17. בשלו' - בשלום
18. הרה"ג - הרב הגאון
19. הד"ר - הדוקטור
20. בעה"ב - בעלי הבתים
21. ד"ר - דוקטור
22. וכא"ל - וכל אשר לו
23. וכט"ס - וכל טוב סלה

24. דר"ש - דורש שלום
25. באה"ר - באהבה רבה
26. מו"ה - מורנו הרב
27. ה"ש - השם
28. הרה"ג - הרב הגאון
29. מוהרא"ב - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, ב (למשל: אברהם + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
30. שלו' - שלום
31. בכט"ס - בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב שבועות תרע"ז - לונדון **נמען:** ד"ר זאב יעבץ

שמירת הבריאות קשה לו לא רק מטרדות חיצוניות, אלא מ'טיסת הרוח מתלמוד אל תלמוד'. הרב קוק כמה למפעל ספרותי, אבל רוב הרשימות ביפו ומקצתן אצל בנו הרצי"ה. 'האורה הנעימה... אשר הייתה מאזרת אותי שם בארץ חמדה... נעלמה ממני פה בארעא דמחשכא'. הרב קוק מתיר לסדר את יחסיו עם 'מחזיקי הדת'.

עיקרי הדברים

- קושי בשמירת הבריאות.
- כמיהה למפעל ספרותי.
- אור הארץ נעלם בגולה.

נוסח האגרת עם ביאור

ערב שבועות תרע"ז[1].

ברכות לעד להדרת כבוד ידיד נפשי הרב המאור הגדול, משובב נתיבות לתולדות גוי קדוש, מוהר"ר[2] זאב יעבץ [ההיסטוריון ר' זאב יעבץ, מחבר "תולדות ישראל", שגר אז בלונדון] שליט"א[3].

שלו'[4] רב, וברכת הרגל, ושמחת אור תורה.

רב רחימאי המרומם, מכתבו היקר כליל חכמה וענוה יתירה הגיעני, ועם כל אשר לבי מלא הודות לד', על החן והחסד אשר נתן אלי, גם בשפלותי וגלותי, בעיני בחירי עמו ויראיו, השרידים אנשי סגולה, לא יחדל כאבי על עדיפות ההערכה של גדולי ישראל כפאר מעלת כת"ר[5], תוצאת הפרזת לבם הטוב, ורוחם הנדיבה והעדינה.

בדבר שמירת הבריאות, אם אמנם הסדור ההיגיני הוא אצלי מהעבודות היותר קשות, לא רק מטעם הטרדות החיצוניות, כי אם ביותר מפני טרדות פנימיות, של טיסת הרוח, מתלמוד אל תלמוד, ממרחבים אידיאליים השונים למיניהם, הדורשים כל אחד בפני עצמו עבודה רוחנית, שכלית.והרגשית, והתאמה במסילות הלב ובאורחות החיים. כמובן הלחץ של המעמד הגלותי, ההשתעבדות לעבודות זעירות שאין הלך-רוח חיים אציליים נכסף בהן, הם ודאי מוסיפים דכדוך והם הם גורמים ג"כ[6] מתלאה גופנית.

מה שרוחי שוחר בקרבי הוא ביסודו ליתן איזה אפשרות למהלכים ספרותיים, באיזה קצב ותכנית. היסוד הפזור של רשימות הלא הוא רובו בביתי ביפו, וקצת מזער הנה הוא בשויץ ביד בני שליט"א. אם היה מצבי בגולה פנוי משיעבודים קטנים בצביונם, הייתי משתוקק מאד לעסוק בעבודה תוכנית מוקצבה, בנחלי המחשבות, בהמון מקצועותיהם, שהיו אפשריים לצאת אל הפועל ע"פ[7] המסות אשר החילותי קצת מזה באי"י[8], ע"י[9] שומעים עוזרים, וע"י[10] הרצאות ושיחות כלליות ופרטיות, בצירוף ע"י

עבודה של כתיבה בגוונים שונים, שהיתה יכולה לבא גם על ידי בלא אמצעות, עם כל חולשתי הגופנית והרוחנית, כשהתנאים החיצוניים עוזרים לזה.

אבל רואה אני שאותה האורה הנעימה, של חיי הקודש והעז, המרווה מזיו התענוגים האידיאליים, אותו הרצון האמיץ ואותה הבינה הבהירה המחוברת עם שירת קודש ונועם אור עליון, אשר היתה עכ"פ[11] לפרקים מאזרת אותי שם בארץ חמדה והיא היא אשר הכשירה אותי למתק תנובת החסד, אשר מרסיסיה נהרו לב טהורי הנשמה של בחירי הסגולות, שכ"כ[12] המשיכוני חסד, אותה האורה נעלמה היא ממני פה בארעא דמחשכא, [בארץ החושך (ארמית), כינוי לחוץ לארץ] אשר גם מטעם זה עיני כלות מיחל לקץ הישועה, אשר יצוה צור חסדו להשיבני, לידידי ידידות משכנות דבירו, אשר שם צוה את הברכה ברכת שמים מעל.

ולמעשה הנני אתאמץ בעה"י[13] בל"נ[14] לעשות רצון אוהבי ידידי אמת, ככל האפשרי, בדבר זמני מרגע וטיול לחליפת כח, ומרבה עצמה לאין אונים ב"ה[15] יאמץ חילי, לקיים בי יראיך יראוני וישמחו. [תהלים קיט, עד]

ובדבר איזה סידור בהנהגתי ביחושי לקהלת מחז"ה[16], [קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון] אשר ע"פ בקשתם באתי הלום, ודאי הרשות נתונה מצדי ליקרי ערך רמי המעלה כמעלת מר חביבי שליט"א ואשר עמו בעצת שלו' ואהבת תורה ויראת שמים, לקחת דברים בזה כמחשבתם הטובה והרצויה.

והנני בזה חותם בברכה, ברכת החיים והשלו'[17] וכל-טוב וברכת היום הגדול, יום אור אורים, לשמים וארץ, ולכל המון לאומים, יום מתן תורתנו חוסן ישענו עדי עד, דהאי יומא דקא גרים להפלות אותנו בעטרת נצח וקרני הוד, אשר מכל המון מחשכים יגלו ויראו לעיני כל אפסי ארץ, כדבר ד' אשר נאמן, כנפשו הרוממה והנכבדה ונפש ידידו עז, קשור בחבלי ידידות אמת, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. תרע"ז - השנה תרע"ז (1916/1917)
2. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. שלו' - שלום
5. כת"ר - כבוד תורתו
6. ג"כ - גם כן
7. ע"פ - על פי
8. באי"י - בארץ ישראל
9. ע"י - על ידי
10. וע"י - ועל ידי
11. עכ"פ - על כל פנים
12. שכ"כ - שכל כך
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. בל"נ - בלי נדר
15. ב"ה - ברוך השם
16. מחז"ה - מחזיקי הדת

17. והשלו - והשלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקעח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' תשרי תר"פ **נמען:** ר' שמעון ור' יעקב (מקהילתו בלונדון)

הגעגועים מגלים את האהבה. הרב קוק מבקש שיכתבו על הקהילה (מחזיקי הדת) ועל ההסתדרות. הרב קוק קבע את דירתו בירושלים, ומקווה להרבות שלום בין הסיעות, 'שסוף כל סוף כל אחד מכוין בעומק לבבו לטובה'.

עיקרי הדברים

- געגועים.
- בקשה לחדשות.
- שלום בין הסיעות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ה' תשרי פ'

שלו'[2] וברכת השנים לכ'[3] ידידי וחביבי הרב ר'[4] שמעון והר' יעקב שליט"א[5] אחדשה"ט[6] באה"ר[7],

ידידי האהובים, מכתבם היקר שמח את לבבי בהודיעם לי משלומם הטוב. אמנם מתגברת היא אהבת הידידים הנאמנים ברחוק המקום שהגעגועים מוציאים אל הפועל את הזיקים הטמונים של האהבה המסותרת. הואילו נא יקירי לכתוב לנו כפעם בפעם מכל אשר עמכם, ומכל הנעשה בחוגי הקהל שלנו מעניני מחז"ה[8] [קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שהרב קוק כיהן כרבה בשנות מלחמת העולם הראשונה; המכתב נשלח לידידיו שם] ומעניני הסתדרותנו. [ככל הנראה תנועת "דגל ירושלים" שייסד הרב קוק בלונדון] ב"ה אשר הביאנו עד הלום לקבע עיקר דירתנו בירושלים [בסוף קיץ תרע"ט שב הרב קוק לארץ ישראל ונבחר לרבה של ירושלים] עיקו"ת[9] ת"ו[10], ולתשועתו ית'[11] אצפה כי כאשר הי'[12] עמדי בכל מקום אשר הלכתי לזרע זרע אמת צדקה ושלו'[13] ואהבה בין השדרות השונות אשר לעם ד' כן יתמכני בימין צדקו גם בעיר קדשנו ותפארתנו ובארץ חמדתנו בדרך כלל להרבות שלו' אחדות וידידות בין אחים ובין הסיעות השונות אשר סוף כל סוף כל אחד מכוין בעומק לבבו לטובה. פרטי הדברים חושב אני שיכתב צב"י[14] שי'[15]. [בנו, הרצי"ה]

ומרב הטרדא אקצר כעת ואו"ש[16] וברכה כנה"י[17] ונפש ידידם דושה"ט[18] באה"ר חותם בברכת שמחת הרגלים וגמח"ט[19]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. לכ' - לכבוד
4. ר' - רבי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. באה"ר - באהבה רבה

8. מחז"ה - מחזיקי הדת
9. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. יתי - יתברך
12. הי' - היה
13. ושלו' - ושלום
14. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
15. שי' - שיחיה
16. ואו"ש - ואומר שלום
17. כנה"י - כנפשו היקרה
18. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
19. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' כסלו תר"פ - ירושלים **נמען:** ר' בנימין ליב דייכאווסקי, פרנס 'מחזיקי הדת', לונדון

תודה על דברי ניחומים. 'בעצם ימי שמחת לבבנו', כשזכו לשוב ונפגשו בחיבה מכל הכיתות, 'נהפכה שמחתנו לתוגה בפתע פתאום'. הרב קוק מבקש ברכה לקהילה, ולעורר את פעילות 'הסתדרות ירושלים'.

עיקרי הדברים

- תודה על ניחומים.
- שמחה שנהפכה לתוגה.
- עידוד ההסתדרות בלונדון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ירושלם ת"ו[2], יום ו' לחדש כסלו תר"פ[3]

שלו'[4] וברכה באה"ר[5], לכ'[6] ידי"נ היקר והנכבד בתו"י[7] וכל מרה נכונה. מו"ה[8] בנימין ל'כ דייכאווסקי [ר' בנימין לייב דייכובסקי, פרנס קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שבה כיהן הרב קוק] שליט"א[9],

פרנס עדת קודש היקרה מחזיקי הדת יצ"ו בלונדון. וככ"ב היקרים ונכבדים שי'[10] לאוי"ט[11] אחדשה"ט[12] באה"ר, ממצר נפשנו, בעת יגון אשר הוגה ד' אותנו ביום חרון אפו בעוה"ר[13], הנני מציג את רגשי תודתי לכבודו החביב, בעד דברי תנחומותיו היקרים והחביבים לנו. ב"ה הצדיק, על יושר משפטיו ודינו הצדק, אשר השביענו ממרומים בעצם ימי שמחת לבבנו, בהלו נר החדוה [איוב כט, ג] הכבוד והחבה מעברים שונים עלינו. בזכייתנו לשוב אל אדמת הקדש ולעיה"ק[14]. ות"ל[15] שבכלל נפגשתי מרוב הכתות והמפלגות בעם ד' יושבי אה"ק[16] בכ"כ חבה וחדות כבוד, אשר הרהיבוני בענות צדקם. [על פי שיר השירים ו, ה; תהלים מה, ה] והנה נהפכה שמחתנו לתוגה בפתע פתאום בעוה"ר, ירחם ד' ויחננו לעבוד במנוחה והשקט עבודתו ועבודת עם קדשו וחבל נחלתו, אשר לזה עיני ולבי נשואות כל-הימים. ומהרה יאיר לנו אור ישע ופדות, וירום קרן לעמו.

ופתחון פה יתן ליראיו [על פי נוסח "ובכן תן כבוד" בתפילת הימים הנוראים] ולמחכי ישועתו ותפארתו, והי'[17] שלו' כנה"י[18], ונפש ידי"ע[19] דושה"ט[20] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

ימסור נא חביבי את ברכותי העמוקות ורגשי אהבתי, לכללות עדת קודש היקרה החרותה עמנו על לבבי לאהבת עולם. וביחוד ליח"ס[21] המקושרים באהבה גלוי' אהבת עולמים בלבבי ונפשי. ומה מאד אבקשו לעורר את מפעלות הסתדרותנו הקדושה "ירושלים". ["דגל ירושלים"] אשר בעה"י[22] גדולות נוכל לקוות ממנה לימים הבעל"ט[23], לעודד לב [כ...] עם ד', תמימי הלב וישרי הדעת, החוכים לצעדי ישועה וצמח גאולה, באופן המרהיב את הלב הכמה לאור ד' ולקדושת יפעת כבוד כל קודש בישראל באמת ואמונה, אשר על ידי תנועת קודש זו יגלה ההוד וההדר הכללי, המלא בחיי ליחידי סגולה נשמת עם ד' השוקקה

אל קדושת נאות הקודש, לכל הכבוד של התחיה הלאומית בישראל, [ובאמת] אך בתוכה היא גנוזה בעזה"י[24], ידי"ע ה"ק[25]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. שלו' - שלום
5. באה"ר - באהבה רבה
6. לכ' - לכבוד
7. בתו"י - בתורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שי' - שיחיה
11. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
14. ולעיה"ק - ולעיר הקודש
15. ות"ל - ותודה לא-ל
16. אה"ק - ארץ הקודש
17. והי' - והיה
18. כנה"י - כנפשו היקרה
19. ידי"ע - ידידו עוז
20. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
21. ליח"ס - ליחידי סגולה
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
24. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
25. ה"ק - הכהן קוק

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג טבת תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב שאול הכהן, שוחט 'מחזיקי הדת' בלונדון

תודה על ניחומים. השוחט מרגיש שאינו יכול לשחוט כבשים בכשרות בלי לגזוז את הצמר ממקום השחיטה; הרב קוק בטוח ששום רב לא יכריחו לנהוג נגד הכרתו, ושיניחו לו להחזיק במנהגו.

עיקרי הדברים

- תודה על ניחומים.
- גזיזת הצמר בשחיטה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3], כ"ג טבת תר"פ[4] לכבוד ידיד היקר הרב המופלג בתו"י[5] מו"ה[6] שאול הכהן שליט"א[7].

שו"ב[8] דמחזיקי הדת בלונדון יצ"ו[9]. אחדשה"ט[10] באה"ר[11], תודה לכ'[12] ידידי על דברי נחומיו אשר כתב לנו, לנחמנו בשברנו הנורא [ככל הנראה פטירת בתו של הרב קוק, אסתר יעל, זמן קצר אחרי שובו לירושלים] אשר הוגה ד' ביום חרון אפו בעוה"ר[13]. גודר פרצות עמו ישראל הוא יגדור פרצותינו ופרצות כל ישראל ברחמיו, וינחמנו בכפלים בנחמת ציון וירושלים, במהרה בימינו אמן. וע"ד[14] ענין השחיטה של הכבשים, אשר באר לי כת"ר[15] כמה פעמים, שהוא מרגיש בעצמו שאי אפשר לו לשחוט בכשרות, בלא גזיזת השער ממקום השחיטה, מובטחני בע"ה[16], ששום ת"ח[17] ושום רב לא יכריח אותו לעשות בעניני השחיטה דבר שלא ע"פ[18] הכרתו הפנימית בכחותיו ובכשרונו באומנות השו"ב[19], ואקוה שהכל יכירו את צדקו לפי דרכו התמים ותכונת רוחו הנאמן, ויניחו אותו להחזיק במנהגו בלא שום מפריע.

והנני בזה חותם בברכה בצפיית ישועה וגאולה קרובה.

כנה"י[20] ונפש ידידו דוש"ת[21] באה"ר[22]

הק' אברהם יצחק ה"ק

עיין שו"ת[23] דעת כהן [ספר השו"ת של הרב קוק] סי'[24] קסו'. דחסרות ויתירות.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שו"ב - שוחט ובודק
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב

11. באה"ר – באהבה רבה
12. לכ' – לכבוד
13. בעוה"ר – בעוונותינו הרבים
14. וע"ד – ועל דבר
15. כת"ר – כבוד תורתו
16. בע"ה – בעזרת השם
17. ת"ח – תלמידי חכמים
18. ע"פ – על פי
19. השו"ב – השוחט ובודק
20. כנה"י – כנפשו היקרה
21. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
22. באה"ר – באהבה רבה
23. שו"ת – שאלות ותשובות
24. סי' – סימן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט מרחשון תרפ"ד **נמען:** ר' בנימין ליב דייכאווסקי, פרנס 'מחזיקי הדת'

דברי הדלטוריה (ההלשנה) של אנשים אחדים לא קלעו למטרתם, ורוב נכבדי העם מעריכים את דרך התום. קבלות מצורפות.

עיקרי הדברים

- ההלשנות לא הצליחו.
- קבלות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י"ט מ"ח[2] ד'

ידידי היקר והמרומם הרב הנכבד ומפואר מו"ה[3] בנימין לייב דייכאווסקי שליט"א[4]

פרנס קה"ק[5] מחזיקי הדת בלונדון יצ"ו[6] וכא"ל[7] שלו'[8] וברכה לעד. נשמחתי ביקרתו מלואת אהבה נאמנה ישר כחו ויברך ד, חילו. והנני מוצא לי לחובה להרגיע את רוחו הטהור, כי דברי הדילטוריא [ההלשנה (מלטינית)] אשר לצערנו מסבות שונות נכשלו בהם אנשים אחדים לא קלעו למטרתם בע"ה[9], ורובם ככולם של נכבדי עם ד' וגדוליהם, מקרוב ומרחוק, יודעים להוקיר את דרך התום והיושר המביא ג"כ[10] שלו' על ישראל ועל רבנן ועל אה"ק[11]. יקבל רצו"פ[12] את הקבלות של הצדקה.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[13], לו ולמשפחתו היקרה ולעדת הקודש מחזיקי הדת כולם אהובים, יתברכו מקודש כנה"ר[14] ונפש ידי"ע[15] דוש"ת[16] באה"ר מהר הקודש מירושלים

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. מו"ה - מורנו הרב
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. קה"ק - קהילה קדושה
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. שלו' - שלום
9. בע"ה - בעזרת השם
10. ג"כ - גם כן
11. אה"ק - ארץ הקודש
12. רצו"פ - רצוף / רצופה (מצורף למכתב)
13. באה"ר - באהבה רבה
14. כנה"ר - כנפשו הרמה
15. ידי"ע - ידידו עוז
16. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אדר תרפ"ה **נמען:** ר' בנימין ליב דייכאווסקי

אחיו הרב, רב אליסבטגרד, מסכים לבוא ללונדון לקהילת 'מחזיקי הדת' כשיקבל רשיונות וכסף להוצאות.

עיקרי הדברים

- בואו של אחיו ללונדון.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ד אדר ה'

שלו'[1] וברכה מקודש לכ'[2] ידי"נ[3] הרה"ח[4] הנכבד רב פעלים מוהר"ב[5] ליב דייכאווסקי שליט"א[6] וכל משפחתו היקרה,

ברכת ד' עליהם סלה. אחדשה"ט[7] באה"ר[8], הגיעני מכתבו היקר, ובטח כבר קבל כת"ר[9] את מכתבי בתשובה על הט"ג[10] ששלח, ואין לי מה להוסיף כ"א[11] מפני הכבוד, ומצד הסכמת כבוד אחי הרב הגאון [ככל הנראה אחיו, הרב דב בער קוק, שהוזמן לכהן בקהילת "מחזיקי הדת" בלונדון] שליט"א הדבר מוסכם, שכאשר יקבל מכבודו את הרשיונות הדרושות מצד הממשלה לכניסה לאנגליי, ואת סכום הכסף הדרוש להוצאה, יסע למח"ק[12] בע"ה[13] במוקדם היותר אפשרי, ודי יצוה את הברכה לכונן את מעשי ידינו לרומם קרן הדת והיהדות בקרב בית ישראל בכל ארצות פזוריהם, עד אשר יראינו בקרוב בישועתו לקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ אל הר קדשו ודביר מקדשו.

והיה זה שלו' וברכה לעד, כנה"י[14] ונפש ידי"ע[15] דוש"ת[16] ושלו'[17] לכל קה"ק[18] מחזה"ידי[19] יצ"ו[20] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. שלו' - שלום
2. לכ' - לכבוד
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. מוהר"ב - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. כת"ר - כבוד תורתו
10. הט"ג - הטלגרמה
11. כ"א - כי אם
12. למח"ק - למחזיקי הדת (בלונדון)
13. בע"ה - בעזרת השם

14. כנה"י – כנפשו היקרה
15. ידי"ע – ידידו עוז
16. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
17. ושלו"י – ושלום
18. קה"ק – קהילה קדושה
19. מחזה"ידי – מחזיקי הדת
20. יצ"ו – ישמרה צורה ויחייה